

L'ESTANISLAU

La Maria, mossa d'ulls blaus, de pits generosos i de carns molsudes sense excés, havia posseït una rialla fresca, arrauxada com una matinada de primavera revoltada. Com en un xàfec de tempesta d'estiu, amb llamps i trons, anys enrere havia amarat totes les fibres sensibles de l'Estanislau. A mesura que els anys s'escolaren en una acceleració progressiva i que les carns s'ompliren de greix desdibuixant les sensuals corbes, aquella mossa es va lliurar sense fe a una plàcida i monòtona existència. Per a ella, tot allò que en la vida del poble era tradició esdevenia llei que anava a missa. Practicava els rituals, al seu entendre intocables, com una bèstia de costums que ignora el perquè de les coses. Recelava de les noves maneres de fer, dels trencaments introduïts per gent jove i oberta en el costumari local. Al cap dels anys, en generalitzar-se, en imposar-se noves praxis —descolorides al pas del temps—, les acceptava, primer amb recança, després amb total assentiment. S'havia configurat un nou ritus que es transformava en costum i en litúrgia, lluny de l'acció creadora que l'havia engendrat. El saber popular legislava meticulosament cada article de la nova llei. Tot allò que avui es criticava pel gust de vi novell, un cop passat pel sedàs del temps, s'estovava com un crostó de pa sec per fer-ne sopes.

L'Estanislau era d'una altra fusta, incapaç d'acceptar les coses i els fets de la vida si no responien a uns ideals

dibuixats per una antiga tradició, herència d'avantpassats liberals, republicans i esquerrans. Els duia com un membre més del cos, com a llegat genètic acumulatiu d'una llarga llegenda familiar.

Però els ulls blaus de la Maria i les seves corbes mòbils, amanides amb una rialla fresca com l'ombra d'una figuera, l'havien enxampat com una mosca caiguda a la mel. En els moments en què la raó i el desig s'esbatussaven en el seu clos tancat, una veueta murmurava amb claredat les raons per les quals el projecte d'unió que l'Estanislau desitjava podia convertir-se en un veritable desencert. Sortosament, però, l'ésser humà disposa de l'habilitat suficient per a amagar el cap sota l'ala, dissimular i, si algú el punxa, crear muntanyes de justificacions per tal de distreure la pròpia consciència. L'Estanislau en tenia un pou, d'excuses, però en el fons de tot n'hi faltava una de ben clara que escanyés aquella mena de rosec que no deixava tranquil el seu cervell. Volia creure que a poc a poc aniria modelant la Maria, com si fos fang a les mans de l'artista, com si fos un bloc de pedra del qual de mica en mica n'arrencaria la massa que amagava en el seu interior la sublim imatge. Estava convençut que si un dia podia arribar a treure la Maria de casa dels seus pares la deslliuraria d'una mena de presó ideològica per conduir-la a la mar immensa de les llibertats. L'Estanislau era ben hereu de casa seva, amb llargues arrels que, soscavades, conduïen a un exaltat capitost que durant la primera guerra carlina, la dels set anys, empaitava com a conills de bosc els defensors de la santa tradició pels barrancs i turons de les muntanyes del rerefons de Vilacreixent. En Pau Guivernau i Estalella, glòria i orgull de la família, era per a l'Estanislau un recurs quan els seus principis inalterables eren assetjats, quan els seus arguments acabaven esgotats, vençuts.

La Maria venia d'una altra mena de nissaga, la dels homes preocupats per conservar el que tenen i per arreplegar el que poden. Les seves dones enmig de criatures, cuina i roba esdevenien les perfectes corretges transmissores silencioses d'una maquinària que traïa amb rutina la carcanada de la tradició des de temps tan llunyans com els de la patum de l'Estanislau. Si els mascles sabien com i en quin lloc calia ser perquè el país i Déu —o els seus representants— els tinguessin el reconeixement merescut, la història de les seves dones era una crònica anònima d'escarràs per la casa, de criança de fills per a la successió i de mastegada de parenostres perquè Déu concedís als seus homes fortalesa i salut. Els mascles, els diners que dóna el poder i la propietat els ensumaven i els cercaven arreu com gossos tofoners.

És evident que des del naixement de la Maria i, sobretot, des de la seva adolescència, l'evolució de Vila creixent havia fet deu voltes de campana, no per mèrits propis, exclusius, sinó per la influència del capgirell d'idees que el país i la societat havien experimentat. D'una vida religiosa, on les festes litúrgiques eren el veritable baròmetre del pas de l'any, ens traslladàvem a una liberalització dels costums que a ca la Maria feia fàstic de veure. D'una vida agrària on les famílies terratinents se sentien com a senyors, per espatllar-ho, la indústria oferia feina i diners setmanals que es gastaven com ells mai no haurien gosat fer.

La Maria en el fons n'estava tipa i farta, de tanta moral apedaçada, per la plaga de prohibicions que suposava. La seva pugna no era ideològica. Anhelava que s'obrissin les finestres de casa seva i que l'aire s'endugués el tuf de resclum de calaixera. Les pràctiques i els costums eren uns altres i a ca la Maria estaven ancorats en el temps, com si mai res no hagués de canviar. La

litúrgia quotidiana que altres famílies empraven sense recança, en aquella casa pairal ressonava a heretgia. Ella, quan tocava, fruía anant a processó, però també d'un matí de platja. Al capdavall la seva feina, a cada lloc, era lluir amb correcció i esbataranar els ulls per xafardejar.

El festeig amb l'Estanislau tenia un cert regust de revenja. Inconscientment convertia la desobediència en plaer, encara que no podia desempallegar-se dels lligams familiars. A cada situació sabia exactament la resposta paterna i endevinava la mirada submissa de la mare que, amb uns posats teatrals, restava sorpresa i disgustada. Era un mur que mai no hauria gosat escalar si no fos que l'Estanislau l'empenyia i l'escribava. La pressió de l'Estanislau per resoldre certes qüestions es tornava un obstacle encara més alt i escarpat. Vivía captiva entre ambdues forces i desitjava amb tota l'ànima fugir lluny de casa seva, on la vida esdevenia tensa i insuportable. Els pares de la Maria volien desfer aquell festeig que els duia al temps de la guerra. A ca la Maria, el record del pare de l'Estanislau, mort feia quatre anys, era de color roig. Les històries de la postguerra procuraven oblidar-les o, si de cas, justificar-les sense cap remordiment. Coses del temps, deien. L'Estanislau, quan la Maria amb un ai al cor li portava males notícies de casa seva, sortia de polleguera i recitava, com si fossin unes lletanies, tots els mals i maleses que, segons la seva versió, l'avi d'ella havia infligit al seu difunt pare.

—El teu padrí era un malparit, ho saps, oi?

Aleshores la Maria es desfeia en un plor sense fre i es desfogava de tota la tensió acumulada. A l'Estanislau, els plors de la Maria el desenfurismaven lentament fins a un punt en el qual li revenia la vena del sentiment. Era hora d'engegar unes garleries que fusionaven els seus ideals intocables amb els projectes de futur. La

Maria, amb un somicó prolongat, només era capaç de donar respostes afirmatives.

—Sí, Estanislau. M'estimes, Estanislau?

Com una paparra, aferrada de cos i ànima a l'Estanislau, exigia resposta cercant la seguretat perduda.

—Digue'm que m'estimes, Estanislau, digue'm-ho!

A l'Estanislau el fastiguejava haver de respondre afirmativament, perquè les tensions que la disconfortat del pare de la Maria va introduir en el festeig distorsionaven les relacions, posaven un tel de boira en el desbocat desig inicial.

—Sí dona, és clar que t'estimo. Però ja n'estic fart, de tota aquesta història. Mira Maria, o ens casem aviat o pleguem veles.

Ho deia sense convenciment, sense creure's capaç de complir l'amenaça. Prou sabia com estava d'acadenat, no només pel desig sensual sinó també pel verbalisme que ell havia creat en realçar la conquesta de la llibertat de la Maria —deia—, sotmesa a l'esclavitud d'idees de la llar familiar. L'Estanislau era pres de la mateixa rauxa amb la qual, cinc generacions enrere, l'arnada glòria familiar es lliurava a la causa liberal. Importava sobretot guanyar la Maria com un triomf de guerra fet a l'enemic. Era una lluita que no podia perdre, s'esgarriava de pensar que la Maria, finalment, pogués ser causa perduda. El paper de vencedor proclamat d'antuvi a tort i a dret quedaria ridiculitzat, i darrere la màscara en què vivia només en brollaria un trist xerri de fira.

La desautorització paterna unia la parella. La Maria, tal com estaven les coses, només anhelava fugir de casa seva i acabar d'una vegada amb els crits, les males cares i un malestar etern. Vivia enmig d'ordres oposades i, per això, no dubtava a voler lliurar-se a les mans de l'Estanislau. Fins i tot, incitada pel rebuig a les postures familiars, obria petits ulls de simpatia per les seves

idees estrafolàries, amb el clar convenciment que amb temps i paciència es llimarien aquelles ingenuïtats.

És difícil imaginar com haurien anat les coses sense els fets que ara relataré. Els pares de la Maria haurien cedit finalment a les pretensions de la seva filla? I l'Estanislau, fins a on hauria arribat la seva paciència per esperar gairebé un miracle? Una tarda de diumenge, després d'uns plors rituals de la Maria que engendrarien sentiments posteriors recíprocs, el nervi carnal es desvetllà amb força i l'Estanislau inundà la terra verge de la Maria amb una fèrtil llavor decidida a germinar. Els pares de la Maria, en saber-ho, astorats —com si haguessin vist arribar les orenetes en ple hivern—, no se'n podien avenir. Aquell acte, segons ells, duia la deshonra a ca la Maria.

A la vida, el que és dolent per a uns és bo per als altres. La parella, malgrat tots els retrets, totes les increpacions que amb paraules dures la Maria va haver d'escoltar i l'Estanislau d'aguantar, tenia la solució a la butxaca. No era certament el remei o la victòria que cercaven, però passat un temps de torbació inicial s'adonaren que aquella era l'única escapatòria per persuadir el cap dur del seu pare. Per a aquell home només existia una sortida vàlida: calia retornar l'honra perduda a la mala filla. Malgrat coure-li en el més profund racó de les entranyes, de mala gana, però amb el convenciment que aquella situació exigia una solució ràpida i honesta, va autoritzar —o, més ben dit, va ordenar— la boda.

Era el mes de setembre, quan la frescor s'apodera de les nits i els dies, fins aleshores encara llargs, s'escurcen. Els homes, com a formigues, avesats al ritual anyal, comencen el temps de la collita. Les ametlles i les avellanes, el raïm i les olives, enmig d'una atrafegada tardor, traginen la calor cap a incògnits indrets, i el fred, a poc a poc o d'una batzegada, omple cada espai

de temps, cada racó de món petit. Calia, doncs, deixar passar la verema i tenir tota la collita entrada al celler. El cas era no perdre ni un gotim de raïm per causa de l'atabalament que regnava en el metòdic cervell del pare de la Maria.

A Vilacreixent, amb la notícia del casament esclatà un gran rebombori. Malgrat la parleria de l'Estanislau, ningú s'hi hauria jugat cinc cèntims que aquelles relacions acabessin en casori. Ni la família de la Maria, ni el mateix Estanislau obrien boca per manifestar els motius de la promptitud, però més d'un veí es malfià de tan insospitada decisió. No cal dir que durant tota la verema va ser el plat del dia de tot el poble, l'espectacle de torn que treia de l'ensopiment les ànimes ansioses, disposades sempre a furgar en els més íntims racons de les vides alienes. Era saliva que queia de la boca, de tant de goig per la intriga del fet. Tots plegats durant aquell temps se sentiren vigilats, com si cada acte, cada paraula, cada mirada d'algun dels membres d'aquelles famílies que s'emparentaven fos una petita pista per a esbrinar el misteri. Les preguntes indiscretes torbaven els pares de la Maria, disposats com les entranyes de la terra a mantenir el secret fins que els signes externs de l'embaràs fossin clarament manifestos un cop passada la boda.

—I doncs Pepet, em pensava que no us feia peça aquell xicot?

—Ai Marionna!, és veritat el que m'han dit?, filla, no m'ho hauria cregut mai. Ja fa goig, ja, la parella, però l'Estanislau, volem dir que fa per casa vostra?

Les respostes eren esquives, de poques paraules. Malgrat el goig per la bona collita, la verema es va fer llarga i pesarosa, com si la xafogor estiuenca no hagués abandonat els seus cossos. Desassossegat com mai, el pare de la Maria, es martellejava el cervell amb preguntes sense

resposta. Per què ell, de bona casa, de costums sans, complidor dels seus deures religiosos, s'havia de veure enfonsat en el pou de la deshonra? I aquella mala pècora de l'Estanislau seria el pare dels seus néts!

Per fi arribava el dia assenyalat, l'expectació era intensa, cada ull prest com el millor objectiu fotogràfic a captar imatges insòlites, exclusives per al reportatge del segle. Els esperits anhelosos de fets excepcionals s'endugueren una forta decepció. A la boda tothom va jugar el paper adjudicat. Només les llàgrimes de la Maria i les de la mare de l'Estanislau s'escaparen de la monotonia i la insípidesa de l'acte. La festa va mantenir un to de discreció, tal com era el costum i el desig del pare de la Maria, no pas per motius relacionats amb l'embaràs sinó per la pròpia convicció que els diners no era bo de malgastar-los. Alhora, calia fer una boda que aparentés normalitat.

L'Estanislau es va avenir, sense cap mena d'oposició, al desig del seu futur sogre, sense valor per a enfrontar-s'hi i amb moltes ganes d'acabar la història. Les proclames i les gesticulacions teatrals de l'Estanislau s'escagassaren submisament en topar cara a cara amb els ulls del Pepet, el pare de la Maria.

La parella es va instal·lar amb la mare de l'Estanislau, de qui aquest era fill únic. La por, compartida per les dues dones, d'una possible desavinença es va esfumar tot d'una. La Maria, acostumada a ser soldat ras en una casa on per damunt seu hi surava una escala jeràrquica empestada d'intransigència, estava meravellada del bon tracte i de la bona convivència amb la Teresa, la mare de l'Estanislau, avorrida també de l'eixelebrat del seu fill i de la rauxa familiar. Entre ambdues dones va establir-se una cohesió mútua plena d'afecte. Els entrebancs de la vida havien forjat la Maria, una dona forta i sofrida, contràriament a l'Estanislau, que passats els